

Zadanie 3.3. Monitorowanie zmian strukturalnych w polskim pszczelarstwie i na rynku miodu

Kierownik zadania: dr P. Semkiw

Realizacja zadania pozwoliła na ocenę sytuacji w sektorze pszczelarstwie w 2011 roku w zakresie:

- liczby rodzin pszczelich z określeniem ich ilości w poszczególnych województwach;
- napszczelenia, czyli liczby rodzin przypadających na 1 km²;
- struktury pasiek;
- liczby pszczelarzy oraz ich struktury wiekowej;
- skali produkcji miodu w Polsce (jednostkowej i globalnej);
- cen miodu w odniesieniu do różnych kanałów dystrybucji;
- kosztów produkcji oraz wyników ekonomicznych w pasiekach niskotowarowych i towarowych;
- handlu zagranicznego na rynku miodu;
- strat rodzin pszczelich po zimowaniu i w sezonie pszczelarstwie.

Materiał do badań stanowiły dane uzyskane z rejestrów pasiek i pszczelarzy prowadzonych przez wszystkich powiatowych lekarzy weterynarii, z 39 ankiet skierowanych do stowarzyszeń i zrzeszeń pszczelarzy, obejmujących łącznie 25 614 pszczelarzy, w których posiadaniu było 690 966 rodzin pszczelich, z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Departamentu Rynków Rolnych, z Głównego Urzędu Statystycznego oraz własne opracowania i analizy.

Na podstawie rejestrów prowadzonych przez powiatowych lekarzy weterynarii całkowita liczba rodzin pszczelich według stanu na listopad 2011 roku wynosiła 1 246 633. W porównaniu z rokiem 2010 liczba rodzin pszczelich w kraju wzrosła o 9,6%. Najwięcej rodzin pszczelich było użytkowanych w województwach: lubelskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i małopolskim (49% ogólnej liczby rodzin), a najmniej w podlaskim, opolskim i łódzkim (9% ogólnej liczby rodzin).

Średnie „napszczelenie” w kraju, to jest liczba rodzin pszczelich przypadających na 1 km² wynosiło 3,99. W stosunku do roku ubiegłego w Polsce napszczelenie zwiększyło się średnio o 0,29 rodziny pszczelej na 1 km². Ponad 7 rodzin pszczelich na km² przypadało w województwie małopolskim, a 6,7 w podkarpackim. Jedynie 1,6 rodzin pszczelich na 1 km² znajdowało się w województwie podlaskim, a ok. 2,35 w łódzkim i 2,52 w mazowieckim.

Według rejestrów powiatowych lekarzy weterynarii prowadzeniem pasiek w 2011 roku zajmowały się 49 432 osoby. Najwięcej zarejestrowanych pszczelarzy było w województwach małopolskim i lubelskim, najmniej w podlaskim i pomorskim. Ponad 48 tys. pasiek nie posiadało więcej niż 80 rodzin pszczelich. Zdecydowanie największa liczba pszczelarzy prowadziła pasieki posiadające od 21 do 50 rodzin pszczelich. Liczba pasiek zawodowych, czyli powyżej 150 rodzin pszczelich wynosiła 286. Pszczelarze zawodowi posiadali ponad 75 tys. rodzin pszczelich, a średnia wielkość pasieki wynosiła 263,8 rodziny pszczelej. Najwięcej pasiek profesjonalnych było w województwach warmińsko-mazurskim i lubelskim, najmniej w śląskim i opolskim.

Średnia wielkość pasieki w Polsce wynosiła 25,2 rodziny pszczele. Największe pasieki w kraju znajdowały się na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Przeciętna pasieka w tym regionie liczyła ponad 44 rodziny pszczele. Najmniejsze pasieki przeważały w województwie śląskim. Odsetek pasiek małych i średnich do 80 rodzin pszczelich, czyli nie podlegających obowiązkowi rejestracji jako dział specjalny produkcji rolnej wynosił aż 97,46%. Pozostałych pasiek, czyli liczących powyżej 80 rodzin było jedynie 2,54%, aczkolwiek w ich posiadaniu znajdowało się 14,43% wszystkich rodzin pszczelich w Polsce. Zdecydowanie największa liczba rodzin pszczelich była utrzymywana w pasiekach o strukturze od 21 do 50 rodzin pszczelich, a najmniejsza w pasiekach do 5 rodzin. Pasieki liczące powyżej 301 rodzin pszczelich, których było w kraju tylko 56, posiadały ponad 27 tys. rodzin pszczelich, a pasieki najmniejsze, czyli do 5 rodzin, których łącznie było ok. 5,9 tys., posiadały ok. 24 tys. rodzin.

Większość pszczelarzy to ludzie w średnim wieku i starsi. Według danych z 2011 roku uzyskanych z wojewódzkich i regionalnych zrzeszeń i stowarzyszeń pszczelarzy, pszczelarze, którzy przekroczyli 66. rok życia stanowili 25,5%. Drugą najbardziej liczną grupą były osoby w wieku od 50 do 65 lat i stanowiły 37,6% ogółu. Pszczelarze w wieku pomiędzy 35 a 50 lat stanowili 26,6% ogółu, a najmłodsi poniżej 35. roku życia – jedynie 10,1%.

Na podstawie danych zebranych z organizacji pszczelarstwie w trakcie całego sezonu pasiecznego w 2011 roku, pszczelarze wyprodukowali ok. 23 tys. ton miodu, a średnia ilość miodu z jednej rodziny pszczelej wyniosła 18,4 kg. Rekordowe wydajności miodu z jednej rodziny pszczelej, średnio 50 kg, uzyskano w województwie opolskim. Najmniejszą średnią ilość miodu, średnio tylko 12 kg, pozyskano w województwach pomorskim i podkarpackim. Najwięcej miodu, bo ponad 2,7 tys. ton, wyprodukowano w województwie lubelskim, najmniej w pomorskim.

W porównaniu z rokiem 2010 obniżone zostały ceny miodu w skupie hurtowym. Zwiększona podaż miodu wynikająca z dobrych warunków pogodowych i pożytkowych spowodowała, że ceny miodu najważniejszych odmian w punktach skupu wynosiły w od 7 zł do 9 zł za kg miodu rzepakowego do 11-15 zł za kg miodu akacjowego lub lipowego i do 16 zł za kg miodu gryczanego. Ceny miodu w sprzedaży bezpośredniej były porównywalne do cen z roku ubiegłego. Miód rzepakowy i wielokwiatowy sprzedawany bezpośrednio z pasieki kosztował średnio ok. 21 zł/kg, a miód akacjowy lub lipowy średnio ok. 25 zł, natomiast gryczany ok. 26 zł/kg. W sprzedaży detalicznej nie zanotowano istotnych zmian w stosunku do cen z roku 2010. Niezależnie od kanału dystrybucji najniższe ceny uzyskiwano za miód rzepakowy i wielokwiatowy, a najwyższe za miód wrzosowy i spadziowy ze spadzi iglastej.

Koszty działalności pasiecznej wzrosły o ok. 12% w porównaniu z rokiem 2010. W przypadku pasiek amatorskich koszty ogółem wyniosły 263 zł na jedną rodzinę pszczelą, a w pasiekach profesjonalnych były o 67 zł wyższe. Wzrost kosztów produkcji wynikał z wyższych cen uli, cukru, matek pszczelich, leków oraz paliw. Wyliczenia szacunkowe dotyczące uzyskiwanego dochodu netto

w pasiekach przy różnych typach gospodarki pasiecznej, różnej wielkości produkcji miodu oraz zróżnicowanej formy sprzedaży wykazują, że w przypadku pasiek niskotowarowych przekroczenie progu opłacalności przy hurtowej formie sprzedaży jest możliwe dopiero po wyprodukowaniu 22 kg miodu z jednej rodziny pszczelej. Sprzedaż miodu bezpośrednio z pasieki przy średniej cenie 21,5 zł/kg pozwala uzyskać dodatni dochód netto (16,5 zł) przy poziomie produkcji wynoszącej 13 kg miodu z jednej rodziny pszczelej. W kategorii pasiek towarowych uzyskanie dodatniego dochodu netto przy sprzedaży miodu w skupie hurtowym zapewni produkcja wynosząca 28 kg miodu w przeliczeniu na jedną rodzinę pszczelą. Sprzedaż miodu bezpośrednio z pasieki towarowej pozwala uzyskać dodatni dochód netto przy poziomie produkcji wynoszącym 16 kg miodu z jednej rodziny pszczelej.

Deficyt w handlu zagranicznym miodem wyniósł w 2010 roku ok. 16,6 mln EUR, a w pierwszych 9 miesiącach 2011 roku wyniósł ok. 10,8 mln EUR. W okresie od stycznia do września 2011 roku przywieziono do kraju ponad 8,5 tys. ton miodu, w tym czasie jego eksport wyniósł ponad 2,4 tys. ton. Wartość 1 kg importowanego miodu wynosiła przeciętnie 2,07 EUR za kg, najtańszy miód kupowano w Chinach (1,32 EUR/kg), najdroższy w Nowej Zelandii (34 EUR/kg). Eksporterzy miodu z Polski przeciętnie otrzymywali na rynkach zagranicznych 2,87 EUR/kg. Najtaniej sprzedawano miód do Bułgarii, Francji i Rumunii – przeciętnie 1,8 EUR/kg, najdrożej do Norwegii (12,5 EUR/kg). W okresie od stycznia do września 2011 roku wyeksportowano najwięcej miodu na rynek UE, a w szczególności do Niemiec, Danii, Hiszpanii. W największych ilościach miód był importowany do Polski z Chin i Ukrainy.

W pszczelarstwie największe straty rodzin pszczelich są zwykle w trakcie zimowania i są odnotowywane wczesną wiosną podczas pierwszych przeglądów pasiek. Zdarzają się jednak także przypadki upadków lub wyraźnego osłabienia rodzin pszczelich w trakcie sezonu pszczelarskiego (wiosną, latem lub jesienią). Często są one efektem niewłaściwie wykonanych zabiegów chemicznej ochrony roślin lub wynikiem sumowania się wielu różnych niekorzystnych czynników (patogeny, środki chemiczne, zanieczyszczenie środowiska, błędy w żywieniu pszczół, niewłaściwa gospodarka pasieczna, zmiany klimatyczne). Przyjmuje się, że straty rodzin pszczelich w trakcie zimowania nieprzekraczające 5% ogólnej liczby są naturalne i są wliczane w koszty prowadzenia działalności pszczelarskiej. Na podstawie danych zebranych ze związków pszczelarskich średnie straty określone po zimowaniu (odnotowane wiosną 2011 roku) w skali całego kraju wyniosły 13,5%. Największe straty rodzin, około lub powyżej 20%, były w pięciu województwach (lubuskim, kujawsko-pomorskim, opolskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim), najmniejsze straty odnotowano w województwach podlaskim i śląskim. W trakcie sezonu pszczelarskiego pszczelarze z pięciu województw zgłosili do związków pszczelarskich przypadki ostrych zatruc rodzin pszczelich na plantacjach rzepaku. W niektórych województwach zgłaszano przypadki podtruc rodzin pszczelich na uprawach sadowniczych lub plantacjach rzepaku. W województwie lubuskim obserwowano silne słabnięcie rodzin pszczelich w rejonach, gdzie znajdują się towarowe plantacje kukurydzy. W pozostałych województwach brak było oficjalnych zgłoszeń strat rodzin pszczelich do związków pszczelarskich.